

Putnošana Dārziņu attekā (1991–2016)

RUSLANS
MATROZIS

Teksts un foto

Turpinot rakstu sēriju par labākajām ūdeņu putnu uzturēšanās vietām Rīgā un tuvākajā apkārtnē, šajā – trešajā – pārskatā ir apkopotas ziņas par Dārziņu attekas ornitofaunu un tās pārmaiņām pēdējo 25 gadu laikā. Mūsdienās Dārziņu atteka ir viena no populārākajām putnu vērošanas vietām, īpaši migrācijas un ziemas periodā. Šo vietu regulāri apmeklē teju visi aktīvie putnu vērotāji gan putnošanas ekskursiju laikā, gan meklējot noteiktas putnu sugas dažādu sacensību ietvaros. Šajā pārskatā tiek sniegta informācija par sugu sastāvu, fenoloģiju, kā arī sniegts skaitliskais raksturojums.

Dārziņu attekas izcelsme un apraksts

Laika periodā no 1966. līdz 1974. gadam tagadējās Rīgas HES teritorijā notika būvniecības darbi, kā rezultātā, izveidojot ūdenskrātuvi, tika applūdināta Doles salas dienvidu daļa, kā arī dažas mazākas saliņas. Veidojot Rīgas ūdenskrātuves uzbērums, Zirņu sala kļuva par pussalu un gar tās labo pusi, bijušajā Daugavas gultnē, 1974. gadā izveidojās sekla

atteka, kuru vēlākajos gados nosauca par Dārziņu atteku, jo tā atradās t. s. Dārziņu mazdārziņu ciemata malā. No Salaspils puses pa mākslīgi radītu kanālu attekā ieplūst ūdens (reizēm ar spēcīgu straumi), kas tiek savākts no plašās lauku meliorācijas sistēmas Doles dzelzceļa stacijas apkārtnē un no Rīgas ūdenskrātuves. Zirņu pussalas ziemeļu galā atteka ietek Daugavā, tāpēc ūdens līmeņa kritums tiek regulēts ar slūžu palī-

Dārziņu attekas skats no Rīgas ūdenskrātuves puses, 29.08.2015.

Ziemas periodā nekad pilnībā neaizsalstošā Dārziņu atteka nodrošina iespēju ūdensputniem pārdzīvot pat visbargāko salu, 05.01.2009.

dzību. Slūžu sistēma uztur attekā apmēram vienādu ūdens līmeni visu gadu.

Samērā spēcīgā kanāla straume nodrošina labus apstākļus putnu ziemošanai, jo pat bargākajā salā attekas kreisajā pusē vienmēr ir pieejams atklāts ūdens. Atteka ir samērā sekla, ar ievērojamu dūņu slāni, bet atklātās daļās ūdens dziļums nepārsniedz 50–100 cm. Spēcīgā straume atnes uz atteku daudz augu daļu un arī sadzīves atkritumu, īpaši plastmasas pudeļu – attekas krasti Dārziņu pusē ir ļoti piegružoti. Domājams, ka vairāk nekā 40 gadu periodā attekā ir uzkrājis ievērojams sadzīves atkritumu apjoms. Tas pastiprina attekas aizaugšanu ar niedrēm un citu augāju. Mūsdienās apmēram puse no attekas Rīgas HES ūdenskrātuves pusē ir aizaugusi ar niedrēm un krūmiem, tāpēc ka ūdens straume gar malu ir visai vāja. Arī bebru aktivitāte veicina pārpurvošanu. Pēdējos gados līcis pie Zirņu pussalas ir ievērojami aizaudzis ar parasto elsi. Dārziņu pusē piekraste ir avotaina, aizaugusi ar krūmiem.

Cilvēki attekā dzīvojošos putnus traucē samērā maz. Izņemot legālu (reizēm arī nelegālu) makšķerēšanu (no krasta, no laivām, ar tīkliem, kā arī zemledus), citas aktivitātes attekā nenotiek – putnu medības šajā vietā ir aizliegtas. Gar attekas krastiem bieži pastāigājas cilvēki, bet uz Rīgas apvedceļa notiek intensīva automašīnu kustība (ar atbilstošu troksni). Dažas reizes (1994.g. februārī un 2011.g. martā) attekā tika konstatēts ūdens piesārņojums ar naftas izcelsmes produktiem, kas negatīvi ietekmēja ziemojošos ūdensputnus (piemēram, Matrozis 2011). No plēsīgajiem zīdītājiem attekas malā pastāvīgi dzīvo lapsas un vismaz kopš 1998. gada vairākkārt novērota Amerikas ūdele. Šie plēsēji negatīvi ietekmē ūdensputnu ligzdošanas sekmes, taču, pateicoties dažādajiem biotopiem, atrašanās vietai blakus Daugavas putnu migrācijas trasei, kā arī samērā niecīgajam cilvēku traucējumam, Dārziņu attekā visa gada garumā tiek novērota visai daudzveidīga putnu fauna.

Materiāls un metodika

Par putnu uzskaitēm Dārziņu attekā periodā no 1974. līdz 1990. gadam ir pieejama visai fragmentāra informācija. Sākot ar 1984. gadu, katru janvāri attekā tiek veiktas (starptautiskās) ziemojošo ūdensputnu uzskaites, un daži novērojumi ir arī publicēti (Stīpniece 1990; Stīpniece, Matrozis 2001). Manā rīcībā ir npublicēta informācija par dažām putnu uzskaitēm un gadījuma novērojumiem periodā no 1987. līdz 1990. gadam, ko veikuši Agris Celmiņš, Viesturs Klimpiņš, Aleksejs Kuročkins, Vladimirs Smislovs, Ainis Platais un Ivars Oiguss. Pirmais un pagaidām vienīgais Dārziņu attekas ornitofaunas pārskats publicēts pirms desmit gadiem (Matrozis 2006; tajā pašā gadā līdzīgs pārskats ievietots arī interneta vietnē Putni.lv), bet tas bija sagatavots drīzāk kā novēroto sugu saraksts.

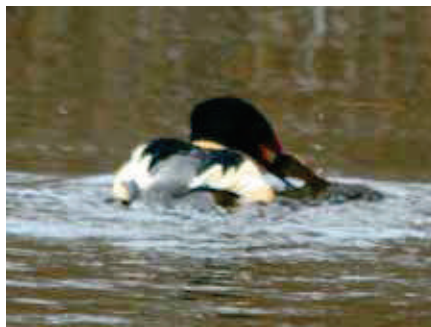
Sagatavojot šo pārskatu, esmu apkopojis pieejamo informāciju par putnu novērojumiem un uzskaitēm Dārziņu attekā, izmantojot savus novērojumus (periodā no 1991.

gada 23. marta līdz 2016. gada 23. oktobrim – kopskaitā 422 uzskaites, 4–29 uzskaites gadā), kā arī citu novērotāju sniegto informāciju, ko apkopojis Agris Celmiņš vietnes Putni.lv novērojumu krājumā, kas atrodama portālā Dabasdati.lv un ko esmu ieguvis e-pasta sarakstes grupā “Putni”, kā arī vairāku putnu novērotāju personīgi atsūtītās ziņas un publicētos novērojumus. Jāatzīmē, ka esmu veicis samērā regulāras uzskaites Dārziņu attekā pārsvarā ar nolūku pētīt paugurknābja gulbjus (veicot to gredzenošanu un gredzenu lasīšanu, skaita monitoringu). Jau sākot ar pirmajām uzskaitēm, tika pierakstīta informācija arī par citiem novērotajiem putniem: skaits, dzimums un vecums (pēc iespējas), novērojumu apstākļi, informācija par uzvedību, riesta laiku u. c. Kopš 2000. gada regulāri tika pierakstīts arī uzskaišu veikšanas laiks, kas ir svarīgs parametrs vairāku sugu skaitliskā sastāva pārmaiņu skaidrošanā.

Visi ūdensputni un ar ūdeņiem saistīto putnu sugu novērojumi apkopoti datubāzē programmā MS Access (80 sugas, 4516 ieraksti, 1980.–2016. g., no tiem 72 % ir manis veikti novērojumi). Lai mazinātu iespējamās kļūdas rezultātos, esmu veicis gan savu, gan arī citu putnotāju novērojumu izvērtēšanu un atsevišķi novērojumi šajā pārskatā netiek izmantoti, jo nav pieejama detalizētāka informācija par atbilstīgu skaita novērtēšanu.

Sugu apraksti

Pēdējo 25 gadu laikā (1991–2016) attekā kopskaitā novērotas 80 ar ūdeņiem saistītas putnu sugas. 1. tabulā uzrādīta fenoloģiskā un skaitliskā informācija par 62 sugām. Detalizētāks apskats sniegts par 39 sugām. Vairākām sugām norādīta arī pieejamā informācija par novērojumiem periodā no 1980. līdz 1990. gadam, kā arī raksturots statuss un atzīmēti konkrēti novērojumi no blakus teritorijām (Daugavas un Rīgas ūdenskrātuves).

Lielās gauras tēviņa uzbrukums mazajam dūkurim, 30.01.2010.

Mazais dūkuris *Tachybaptus ruficollis*

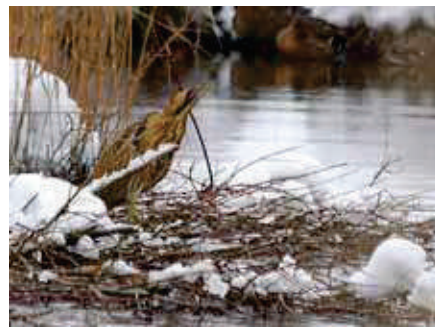
Pirmais šīs sugas novērojums Dārziņu attekā ir zināms no 17.02.1980., kad attekā trīs putnus novērojis Juris Kazubiernis (Граубица 1983). Kopš 1991./92. gada ziemas sezonas novērots neregulāri, lielākais ziemotāju skaits (vienlaikus) atzīmēts: 06.01.2011. (4), 29.01.2012. (4), 19.01.1992. (5), 26.12.1992. (7). Ziemeļojošie īpatņi novēroti līdz marta beigām: 23.03.2005. (1), 25.03.2009. (1) un 26.03.1993. (4).

Domājams, ka mazie dūkuri dažreiz ir ligzdojuši attekā, taču, ņemot vērā samērā slēpto dzīvesveidu, vasarā tos ir pagrūti ieraudzīt. 2000., 2007., 2008., 2011., 2012. un 2014. gadā atsevišķi putni (no viena līdz četriem, gan *ad.*, gan *juv.*) novēroti augustā un septembrī, kas varētu liecināt par iespējamu ligzdošanu. Jāatzīmē, ka visa gada garumā mazie dūkuri, redzot cilvēku pat no attāluma, cenšas noslēpties augājā, tāpēc sugas konstatēšana nav vienkārša. Putnus var pamanīt, ar teleskopu ilgstoši vērojot augāja un atklāta ūdens malu.

2010. gada 30. janvārī attekā novērots visai rets gadījums, kad agresīvs lielās gauras tēviņš mēģināja nogalināt (noslicināt) mazo dūkurī, kurš iznira blakus gaurai (sk. foto). Agresīvā darbība ilga apmēram minūti, bet dūkurim tomēr izdevās atbrīvoties no gauras tvēriena.

Cekuldūkuris *Podiceps cristatus*

Pavasaros pirmie īpatņi atzīmēti aprīlī: 10.04.1995. (1), 11.04.2012. (2), 12.04.2016. (6), 16.04.1993. (1), 17.04.2009. (1). Kopš 1992. gada atzīmēta neregulārā 1–3 pāru ligzdošana.

Lielais dumpis Dārziņu attekas kanālā, 04.02.2010.

Pēdējie novērojumi rudenī atzīmēti: 09.10.2011. (1) un 03.11.2005. (1).

Lielais dumpis *Botaurus stellaris*

Pirmais zināmais novērojums 29.04.1992., kopš tā laika pavasaros 1–3 dziedoši tēviņi atzīmēti periodā no 25. marta līdz 26. maijam. Ticams, ka atsevišķi pāri regulāri ligzdo plašajos niedrājos, bet ligzdas nav meklētas. Šai sugai ir samērā slēpts dzīvesveids, tāpēc pēcligzdošanas sezonā ir zināmi tikai divi vizuāli novērojumi (vientuļi īpatņi): 04.08.2011. un 01.10.2014. Sākot ar 2003./04. g. ziemas sezonu, regulāri vizuāli novēroti vientuļi īpatņi (1–2) vai atrastas pēdas sniegā, izņemot trīs sezonas (2004./05., 2010./11., 2015./16. g.).

Zivju gārnis *Ardea cinerea*

Sastopams nelielā skaitā visu gadu. Novērojumi ziemā ir zināmi kopš 2000./01. g. sezonas. Ziemā putnu skaits ir mainīgs, jo gārņi lido baroties uz Daugavu un Sauso Daugavu, arī nakšņo citur, bet laiku pa laikam apmeklē Dārziņu atteku. Sakarā ar ziemošanu pavasarā fenoloģiju šajā vietā nav iespējams precīzi noskaidrot. Ligzdošanas laikā zivju gārņi attekā nav sastopami, bet pirmie novērojumi pēcligzdošanas laikā atzīmēti sākot ar jūlija beigām: 30.07.1994. (1), 02.08.2011. (1), 07.08.2016. (2), 10.08.2000. (2). Rudenī gārņi vairāk koncentrējas uz salīnām blakus esošajā Daugavā un attekā ir sastopami nelielā skaitā (līdz sešiem putniem).

Paugurknābja gulbis *Cygnus olor*

Dārziņu atteka ir pastāvīga gulbju ziemošanas vieta, vismaz kopš 1983./84. g. sezonas, kad attekā tika veikta pirmā ziemojošo ūdensputnu uzskaitē, taču trūkst informācijas par gulbju ziemoša-

nu attekā iepriekšējos gados. Ziemotāju skaits ir visai mainīgs, bet izteikti lielākais skaits novērots 1988./89.–1994./95. gada sezonās. Pavasarī pēdējie neligzdojošie gulbji attekā novēroti līdz aprīļa vidum vai maija sākumam. Pirmais ligzdošanas gadījums ir zināms vismaz no 1987. gada – kopš tā laika attekā regulāri ligzdo no viena līdz trim pāriem. Nereti otrs gulbju pāris ar mazuļiem no attekas pārvietojas uz Daugavu. Rudens migrācijas laikā, sākot no augusta vidus, attekā parādās pirmie neligzdojošie īpatņi.

Ziemeļu gulbis *Cygnus cygnus*

Rīgas HES apkārtnē ir regulāra šīs sugas ziemošanas vieta vismaz kopš 1986./87.g. sezonas (Stīpniece 1990). Līdz pat 2004./05.g. sezonai ziemeļu gulbji distancējās no cilvēkiem, tāpēc vairāk tika novēroti netālu esošajā Daugavas posmā lejpus Rīgas HES un Sasajā Daugavā. Zināms “uzvedības lūzums” atzīmēts 2005./06. gada ziemā, kad gulbji pieņēma maizi no cilvēkiem, tika noķerti un apgredzenoti. Gredzenoto gulbju atkārtoti novērojumi parādīja, ka attekā un tās apkārtņē regulāri pārziemoja daži pieaugušie putni, kuri ar savu uzvedību iedrošināja citus šīs

sugas īpatņus nebaidīties no cilvēkiem un pieņemt pasniegto barību. Domājams, tas ir iemesls, kāpēc Dārziņu attekā vienlaikus novēroto ziemojošo ziemeļu gulbju skaits pēdējā desmitgadē ir palielinājies.

Pavasaros pēdējie ziemotāji aizlido martā, bet jaunie putni paliek arī ilgāk, līdz aprīļa sākumam: 26.03.1993. (1 juv.), 04.04.2011. (4 juv.), 03.04.2006. (4 juv.). Vismaz no 30.11.1988. līdz 14.10.1992. visu laiku attekā uzturējās viens gredzenots pieaugušais īpatnis. Spriežot pēc uzvedības, domājams, ka putns bija slims vai lidotnespējīgs. Rudens migrācijas laikā pirmie īpatņi novēroti, sākot ar oktobra beigām: 23.10.2012. (1 ad.), 29.10.2005. (2 ad. ar 2 juv.), 05.11.1995. (2 ad. ar 2 juv.), 05.11.2006. (2 ad. ar 1 juv.).

Meža pile *Anas platyrhynchos*

Attekā sastopama visu gadu. Regulāri novēroti 1–3 perējumi ar mazuļiem (sākot no 28.05., 2–8 mazuļi perējumā). Neligzdotāji un spalvmetēji attekā īpaši nepulcējas. Daudz lielākā skaitā novērota ziemas mēnešos, bargākā salā sasniedzot 400–450 īpatņus.

Krīklis *Anas crecca*

Pavasaros pirmie migranti novēroti, sākot ar marta sākumu: 06.03.2013 (3), 12.03.2012. (2), 23.03.2011. (1), 27.03.2005. (2), sasniedzot maksimumu aprīļa sākumā: 04.04.2011. (12), 05.04.1995. (10). Pēcligzdošanas periodā pirmie putni attekā novēroti, sākot ar augusta sākumu: 04.08.2011. (2), 08.08.2009. (5), 10.08.2000. (1), 24.08.2013. (7), 31.08.2010. (10). Ziemā ir zināmi neregulāri novērojumi (no 25 sezonām šī suga novērota septiņās sezonās, 1–2 īpatņi).

Pelēkā pile *Anas strepera*

Tikai 2000. gados Rīgā un tās apkārtņē novērots šīs sugas skaita pieaugums. Pirmoreiz attekā novērota 15.10.2004. (3), bet vēlāk novērota visai neregulāri. Pavasaros pirmie novērojumi atzīmēti, sākot ar marta beigām: 29.03.2011. (2), 12.04.2016. (2), 15.04.2012. (3), 28.04.2007. (2). Atsevišķi īpatņi novēroti līdz jūnijam: 14.05.2016. (2), 19.06.2014. (1). Pēcligzdošanas periodā atzīmētas, sākot ar augusta beigām: 26.08.2016. (11), 30.09.2012. (3), 03.10.2015. (3). Ziemā ir zināmi divi novērojumi: 07.–09.12.2006. (2), 30.12.2015.–31.01.2016. (1).

Dārziņu atteka ir viena no galvenajām paugurknābja gulbja pētīšanas vietām, īpaši ziemā. Laikposmā no 1987.g. decembra līdz 2016.g. oktobrim šeit apgredzenoti 416 gulbju un iegūtas 6105 kontroles (nolasīti 638 dažādi gredzeni), to skaitā nolasīti 50 ārzemju gredzenu: Lietuvas (37 gredzeni), Dānijas (4), Igaunijas (4), Polijas (3), Baltkrievijas (1) un Somijas (1). Šīs sugas monitoringa datubāzē ir ieraksti no 588 uzskaišu dienām.

Baltvēderis *Anas penelope*

Pavasārī pirmie migranti novēroti, sākot ar februāra beigām: 22.02.2014. (2), 08.03.2015. (6), 25.03.2010. (2). Lielākā skaitā novērots aprīlī: 04.04.2011. (70), 10.04.1995. (40), 15.04.2013. (25). Rudens migrācijas laikā pirmie īpatņi atzīmēti augustā: 09.08.2008. (1), 18.08.2010. (30), 22.08.2000. (1), 24.08.2013. (8), 26.08.2016. (3), 31.08.1994. (2). Maksimālais skaits novērots, sākot ar septembra beigām un oktobri: 20.09.2011. (44), 23.09.2004. (250), 30.09.2012. (56), 01.10.2016. (181), 07.10.2006. (80), 08.10.1995. (120), 14.10.1992. (40), 21.10.1998. (30). Sākot ar 1997./98.g. sezonu, neregulāri novērots ziemā, parasti vientuļi īpatņi, bet lielākā skaitā atzīmēti tikai ziemas sākumā: 07.12.2006. (7) un 07.12.2008. (12).

Platknābis *Anas clypeata*

Pavasaros pirmie migranti novēroti, sākot no aprīļa sākuma līdz maija sākumam: 04.04.2011. (1), 11.04.1992. (2), 28.04.2007. (1), 28.04.2012. (2), novēroti lielākoties tēviņi (astoņi novērojumi, kopskaitā 19 putnu, 1–6 putni vienlaikus, no tiem tikai trīs mātītes). Pēcligzdošanas sezonā novērots lielākā skaitā; pirmie novērojumi atzīmēti, sākot ar jūlija beigām: 29.07.2007. (3), 04.08.2011. (5), 07.08.2016. (2), 09.08.2008. (1), 18.08.2014. (3), 24.08.2013. (13). Lielāki bari novēroti septembrī un oktobrī: 06.09.2015. (15), 07.09.2011. (23), 09.09.2012. (16), 01.10.2016. (27), 17.10.2013. (14), bet pēdējie īpatņi novēroti līdz novembra vidum: 01.11.2003. (3), 03.11.2005. (5), 04.11.2012. (1), 12.11.2013. (1). Viens novērojums ir reģistrēts ziemā – viena mātīte novērota laikā no 2008. gada 3. līdz 27. decembrim. Pēdējās desmitgadēs rudenī fiksēts izteikts baru skaitliskais pieaugums, kas liecina par attekas biotopa piemērotību šai sugai.

Brūnkaklis *Aythya ferina*

Pavasaros pirmie migranti novēroti, sākot ar februāra pēdējām dienām (visi tēviņi): 27.02.1993. (1), 28.02.2010. (1), 01.03.1992. (1), bet tie varētu būt netālu, ārpus Rīgas un tās apkārtnē ziemojošie putni. Lielākā skaitā pirmie migranti novēroti, sākot ar marta pēdējo dekādi: 23.03.1991. (22), 23.03.2011.

(6), 25.03.2009. (3), 26.03.1993. (4). Lielāki bari novēroti aprīlī: 04.04.2004. (14), 04.04.2011. (28), 08.04.1994. (20), 09.04.1993. (10), 11.04.2012. (10). Atsevišķi īpatņi novēroti jūnijā: 10.06.1987. (tēviņš), 19.06.2014. (mātīte), 24.06.2015. (mātīte), 29.06.2013. (2 tēviņi), bet ligzdošana nav atzīmēta. Pēcligzdošanas sezonā pirmie novērojumi atzīmēti, sākot ar augusta beigām: 23.08.2006. (2), 25.08.2007. (1), 29.08.2015. (1), 31.08.2010. (10). Rudens mēnešos lielākie bariņi nav pārsnieguši septiņus īpatņus. Neregulāri atzīmēti ziemā (1–3 īpatņi).

Cekulpīle *Aythya fuligula*

Pavasārī pirmie migranti novēroti, sākot ar marta sākumu: 08.03.2015. (8), 18.03.1993. (20), 18.03.2016. (2), 23.03.2011. (15), 25.03.1992. (8), 25.03.2006. (2). Pavasarī lielākā skaitā novērota marta beigās un aprīlī: 23.03.1991. (36), 10.04.1995. (45), 15.04.1992. (33). Ligzdošanas sezonā (maijā un jūnijā) atzīmēta regulāri, bet putnu statuss nav skaidrs, jo novēroti gan atsevišķi pāri, gan bariņi (3–15). Paliels neligzdotāju bars aptuveni 60 putnu apmērā novērots 19.06.2014. Ligzdošana pierādīta tikai vienu reizi – 02.08.2011., kad novērota mātīte ar pieciem vidēja vecuma mazuliem. Pēcligzdošanas laikā bariņi novēroti, sākot ar jūliju: 11.07.2008. (11), 09.08.2008. (11), bet lielākā skaitā sastopama, sākot ar septembra beigām un oktobri: 20.09.2011. (29), 21.10.1998. (30), 29.10.2005. (29), 29.10.2009. (29), 31.10.2011. (52). Vismaz kopš 1992./93.g. sezonas ziemā novērota regulāri, izņemot 1997./98. un 1998./99. gadu. Lielāki bariņi novēroti ziemas sākumā: 12.12.2012. (25), 18.12.2005. (20), 18.12.2012. (16), 25.12.2011. (18), bet janvārī un februārī kopējais vienlaikus novēroto cekulpīļu skaits nav pārsniedzis desmit īpatņus.

Gaigala *Bucephala clangula*

Novērota visu gadu, lielākā skaitā periodā no oktobra līdz aprīlim. Gaigalu skaits attekā ir atkarīgs no ledus stāvokļa un ūdens līmeņa Daugavas posmā lejpus Rīgas HES. Dārziņu atteka ir viena no regulārajām šīs sugas neligzdojošo īpatņus spalvu maiņas vietām iekšējās ūdenstilpēs Latvijā. Periodā no 1992.

līdz 2016.g. novēroto putnu skaits jūlijā un augusta pirmajās dienās parasti nepārsniedza 1–13 īpatņus; lielāks bars no 36 īpatņiem novērots 31.07.2012. Pirmie rudens migranti novēroti, sākot ar augusta 1. dekādes beigām: 08.08.2009. (25), 09.08.2011. (11), 18.08.2010. (35), 18.08.2015. (11), 24.08.2013. (16), bet izteikts skaita pieaugums novērots, sākot ar oktobra beigām un novembrī: 29.10.2009. (88), 31.10.2011. (95), 31.10.2012. (73), 12.11.1994. (50), 22.11.2010. (111), 26.11.1995. (120), kad ierodas, domājams, ziemojošie putni. Ziemā vidējais putnu skaits attekā ir ap 20–25 īpatņiem, lielākā skaitā līdz 50–70 īpatņiem. Pavasaros lielākā skaitā novērots martā, kad Daugavā parasti ir augsts ūdens līmenis un spēcīga straume: 08.03.2015. (70), 24.03.2011. (145), 25.03.2010. (65). Pēdējie bariņi pavasarī novēroti aprīļa pirmajā pusē: 03.04.2006. (30), 04.04.2011. (106), 05.04.1996. (42), 12.04.2005. (10), 15.04.2012. (5). Riestojošie tēviņi attekā novēroti, sākot ar februāra otro pusi: 14.02.2015., 16.02.2013., 22.02.2014., 28.02.1998., 29.02.2012., bet gados, kad bijuši silti laikapstākļi, arī agrāk, piemēram, 16.12.2007., 02.01.2012., 11.01.2014. Dīvos gadījumos (2006. un 2010.g.) attekā novērots pa vienam pērījumam, un tikai vienu reizi novērota pārošanās – 12.03.2016. (iespējams, ka tas bija vietējais pāris, kas ligzdoja attekā šajā gadā).

Mazā gaura *Mergus albellus*

Pirmie novērojumi atzīmēti, sākot ar septembra otro pusi: 20.09.2011. (1), 06.10.2014. (1). Rudenī lielāki bari novēroti oktobra otrajā pusē: 20.10.1994. (7), 23.10.2012. (7). Dārziņu atteka ir regulāra šīs sugas ziemošanas vieta. Parasti novēroti 1–2 īpatņi, bet ziemas pirmajā pusē atzīmēti arī lielāki bariņi: 05.12.2009. (12), 12.12.2008. (5), 03.01.2010. (5). Tēviņi ziemas tērpā atzīmēti, sākot ar novembra beigām (pa vienam īpatnīm): 22.11.2014., 27.11.2004., 29.11.2010. Pavasarī pēdējie īpatņi novēroti aprīļa pirmajā pusē: 03.04.2006. (3), 04.04.2011. (3), 05.04.1996. (2), 10.04.1995. (4) un 15.04.2013. (1). Lielāki bari attekā nav pārsnieguši 15 īpatņus: 24.–29.03.2011. (9), 05.12.2009. (12) un 05.04.1995. (15).

Lielā gaura *Mergus merganser*

Novērota visu gadu, bet lielākā skaitā no novembra līdz martam. Nozīmīgā skaitā – vienlaikus līdz dažiem tūkstošiem īpatņu – lielās gauras regulāri sastopamas gada aukstajos mēnešos Daugavas posmā lejpus Rīgas HES un līdz Dienvidu tiltam (Matrozis 2014, 2015), bet attekā novērotas samērā nelielā skaitā (lielākais bars – 50 īpatņi). Sākot no 2003. gada, attekā neregulāri novērots viens perējums ar mazuļiem (2003., 2007., 2008., 2010., 2012., 3–10 mazuļi perējumā periodā, sākot ar 23.05.).

Niedru lija *Circus aeruginosus*

Šai sugai visvairāk novērojumu ir pavasara migrācijas laikā aprīlī, kad virs attekas nēdrāja novēroti viens līdz četri putni (1–2 pāri). Pirmie novērojumi atzīmēti sākot ar aprīļa sākumu: 02.04.2011. (pāris un 1 mātīte), 09.04.1993. (tēviņš), 11.04.2012. (mātīte), 12.04.2003. (pāris). Sākot ar jūlija beigām, vairākkārt novēroti jaunie putni, kuri, iespējams, ir vietējie: 26.07.1992. (2), 16.08.1997. (1), 10.08.2000. (pāris ar 2 juv.), 02.08.2011. (1). Rudens migrācijas laikā ir zināmi tikai divi pieaugušu mātīšu novērojumi: 25.09.2016. un 10.10.2005. Saskaņā ar pieaugušu un jauno putnu novērojumiem maijā–augustā kopš 1990. gada attekā neregulāri ligzdoja viens pāris.

Dumbrcālis *Rallus aquaticus*

20. gs. 90. gados šai sugai ar samērā slēptu dzīvesveidu Dārziņu attekā netika pievērsta uzmanība; pirmais reģistrētais novērojums 27.12.1999., kad vizuāli novērots viens putns. Kopš 2003./04. gada sezonas, īpaši pievēršot uzmanību sugai, ir reģistrēti daudzi novērojumi. Parasti dzirdēti vai vizuāli novēroti vientuļi putni (1–2), bet, veicot speciālās uzskaites ar sugas provocēšanu, 2009./10. gada ziemā novēroti līdz pieciem putniem (Kuročkins, Matrozis 2010). Tas ļauj secināt, ka attekā varētu vienlaikus ziemot lielāks putnu skaits, nekā tiek uzskatīts. Interesanti atzīmēt, ka ziemas beigās (februārī) ir zināms tikai viens novērojums (22.02.2012.), kad sniegā atrasti pēdu nospiedumi. Pavasarī ir veikta viena mērķtiecīga uzskaitē: 25.03.2009,

atskaņojot balsis uzskaitīti deviņi īpatņi. Tas ļauj spriest, ka atgriezušies vietējie ligzdotāji vai migranti (2008./09. g. ziemā vienlaikus novēroti 1–2 īpatņi). Ligzdošanas laikā speciālās uzskaites nav veiktas; ir zināms tikai viens gadījuma novērojums – 29.06.2013., kad dzirdēta balss. Rudenī (oktobrī un novembrī) ir zināmi vairāki novērojumi (1–2 putni).

Ūdensvistiņa *Gallinula chloropus*

Regulāri sastopama attekā, bet slēptā dzīvesveida dēļ ir grūti ieraugāma. Parasti ūdensvistiņas cenšas paslēpties augājā uzreiz, tikko ierauga cilvēku – pat no attāluma. Pirmais novērojums attekā atzīmēts 30.06.1987. Domājams, ka vismaz kopš tā laika regulāri ligzdo 1–2 pāri.

Dārziņu atteka ir viena no dažām pastāvīgajām šīs sugas ziemošanas vietām Latvijā. Pirmais novērojums atzīmēts 05.02.1994., kad viens (svaigs) pieaugušais īpatnis atrasts beigts pie attekas, bet, sākot ar 1999./2000. g. sezonu, 1–3 īpatņi regulāri novēroti ziemojam. Iespējams, ziemot paliek daļa vietējo putnu. Vienā gadījumā ir reģistrēts pavasara atlidošanas laiks – 02.04.2011., kad novērots viens īpatnis, bet pēc nedēļas (09.04.2011.) novēroti jau četri īpatņi (aukstajā 2010./11. g. ziemā reģistrēts tikai viens novērojums – 22.12.2010., bet, intensīvi apsekojot atteku janvārī–martā suga nav novērota). Vienā gadījumā konstatēts, ka vienam pārim attekā ir bijuši divi perējumi: 23.07.2004. novērots pieaudzis putns ar diviem mazuļiem, kuram blakus peldēja trīs palieli (pieauguša īpatņa izmērā) jaunie putni. Visi putni turējušies kopā, un tas ļauj secināt, ka tas bija ūdensvistiņu pāra attiecīgā gada otrais perējums kopā ar jaunajiem putniem no pirmā perējuma. Rietumeiropas valstīs divi perējumi gadā ir regulāra parādība, bet Latvijā līdz šim nav publicēta informācija par šādiem gadījumiem.

Rudenī pēdējie lielākie bariņi novēroti oktobrī: 01.10.2016. (6), 23.10.2012. (7). Domājams, ka šajā mēnesī daļa vietējo perējumu lido prom un migrācijas laikā atteku apmeklē arī citi šīs sugas īpatņi, bet tas nav ticami pierādīts.

Laucis *Fulica atra*

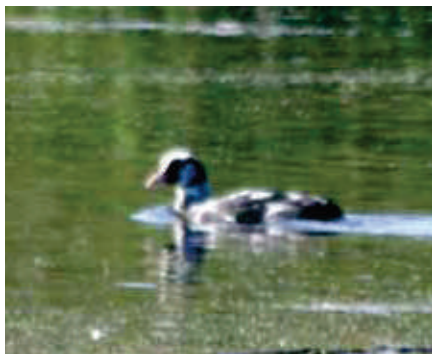
Attekā sastopams visu gadu. Kā masveida ziemojošā suga Latvijā laucis novērots, tikai sākot no 1983./84. g. (Stipniece 1993). Līdz tam ziemoja reti un tikai atsevišķi īpatņi (Блум 1983). Pirmie novērojumi ziemā Dārziņu attekā ir zināmi no 1986./87. g. sezonas. Turpmākajās sezonās novērots neregulāri. Tikai kopš 1999./2000. g. lauci sākuši ziemot attekā ik ziemu (1–14 īpatņu vienlaikus). Pavasara migrācija ir izteikta, jo lauci atlido bariņiem un lielākoties marta 3. dekādē: 23.03.2011. (29), 25.03.1992. (18), 25.03.2009. (60), 25.03.2010. (11), 26.03.1993. (25), 27.03.2005. (44).

Ligzdojošo putnu skaits ir visai mainīgs (0–15 pāru) – tas ir atkarīgs arī no iepriekšējo ziemu barguma. Piemēram, 2010.–2011. g. attekā ligzdoja 13–15 pāru, bet pēc divām bargajām ziemām (2010./11., 2011./12. g.) ligzdotāju skaits saruka līdz 0–1 pārim (2012.–2016. g.).

Dārziņu atteka ir arī ilglaicīga neligzdojošo putnu spalvu maiņas vieta. Spalvmetēju skaits gan ir visai mainīgs. Dažus gadus ir novēroti lielāki bari: 06.09.2014. (80), 02.08.2011. (102), 31.08.2010. (150), bet citus gadus (īpaši pēc bargākām ziemām) skaits nav pārsniedzis 13–48 īpatņus. Vislielākais skaits kopā ar attiecīgā gada jaunajiem putniem novērots septembrī: 07.09.2008. (140), 07.09.2011. (267), bet pēdējie lielākie bariņi atzīmēti oktobrī: 04.10.2011. (50), 01.10.2005. (100). 19.07.2008. Dārziņu attekā novērots arī daļēji albīns laucis (neligzdotājs) (sk. foto).

Vistilbe *Lymnocyrtus minimus*

Dārziņu atteka ir zināma kā viena no nedaudzajām vietām Latvijā, kur šī suga regulāri ziemo. Pirmais novērojums attekā reģistrēts 23.02.1996. (Račinskis 1996), bet nākamais – 08.02.2005. Jāatzīmē, ka, jau sākot no 1990. gada, samērā regulāri tika apmeklētas šīs sugas uzturēšanās vietas – avotāji gar sliktšņaino attekas malu, bet konkrēti novērojumi nav zināmi. Vēlāk, putnotājiem pievēršot pastiprinātu uzmanību šai sugai, ir zināmi šādi novērojumi: 26.12.2005.–25.02.2006. (1–3), 29.–30.01.2009. (1), 01.02.2012. (2), 01.02.2013. (1),

Daļēji albīns laucis, 19.07.2008.

20.-28.01.2014. (1), 10.-16.01.2016. (1). Tuvākā šīs sugas regulāras ziemošanas vieta kopš 2005./06. g. ziemas sezonas ir līdzīga biotopa mitrājs Sausās Daugavas augšgalā (3 km uz rietumiem no Dārziņu attekas). Visdrīzāk ziemojošie putni maina barošanās vietas, pārlido no vienas vietas uz otru, tāpēc Dārziņu attekā tiek novēroti neregulāri.

Lielais ķiris *Larus ridibundus*

Periodā no 1987. līdz 1994. gadam attekas malā (pie kanāla ietekas krūmāju un slīkšņu rajonā) ligzdoja vismaz 50–100 pāru, bet vēlāk ligzdošana vairs nav konstatēta. Pavasaros migranti novēroti, sākot ar marta beigām: 29.03.2011. (7), 04.04.2004. (500), 11.04.2012. (300). Ligzdošanas periodā (maijā–jūnijā) attekā novēroti pieauguši putni, kuri aktīvi barojas ar lidojošajiem kukaiņiem. Iespējams, šie putni lidojuši no tuvākajām kolonijām; lielāki bari novēroti: 10.05.2014. (50), 23.05.2007. (70), 31.05.2011. (70), 01.06.2008. (30). Pēcligzdošanas periodā (jūlijā un augustā) neregulāri novēroti pārsvarā atsevišķi īpatņi (1–4, maksimums – 10). Periodā no septembra līdz februārim ir zināms tikai viens viena īpatņa novērojums – 18.01.2000.

Sudrabkaija *Larus argentatus*

Lielākās šīs sugas īpatņu – līdz vairākiem tūkstošiem – koncentrēšanās novērotas blakus esošajā Daugavas posmā no Rīgas HES līdz Dienvidu tiltam (Matrozis 2014, 2015), kā arī Rīgas ūdenskrātuvē. Dārziņu atteku šie putni regulāri izmanto atpūtai. Lielāki bari novēroti gada aukstajos mēnešos: 16.11.1998. (700, uz ledus), 15.12.2010. (300, uz ledus), 01.01.1993. (1500, uz ledus), 27.01.1999. (500, uz ledus), 11.04.1992.

(500, uz ūdens). Pirmie novērojumi pēcligzdošanas sezonā atzīmēti augustā (1–10), bet pēdējie – aprīlī (2–500). Ligzdošanas laikā sudrabkaijas Dārziņu attekā (uz ūdens) nav sastopamas.

Melnspārnu kaija *Larus marinus*

Ari šai sugai Daugava no Rīgas HES līdz Dienvidu tiltam ir regulāra barošanās un atpūtas vieta (Matrozis, 2014, 2015). Kopskaitā attekā ir zināms 20 novērojumu un tikai gada aukstajos mēnešos (28.11.–17.02.). Lielākoties atsevišķi īpatņi novēroti baros kopā ar sudrabkaijām, bet lielākā skaitā novērotas ziemas pirmajā pusē: 07.12.2001. (10, uz ledus), 17.12.2009. (7 *ad.*, uz ledus), 14.01.1994. (15, uz ledus, kopā ar 170 sudrabkaijām).

Kajaks *Larus canus*

Ir zināms tikai 17 šīs sugas novērojumu attekā, to skaitā arī viens pierādīts ligzdošanas gadījums: 06.05.1993. attekas malā pie Zirņu pussalas (perējošs putns novērots uz ligzdas). Iespējams, viens pāris ligzdoja arī nākamajā gadā, jo 01.04.1994. lielo ķiru kolonijas malā novērots viens pāris ar teritoriālu uzvedību. Turpmāk 1–4 putni novēroti visai neregulāri, galvenokārt ziemā.

Upes zīriņš *Sterna hirundo*

Pavasari pirmie putni novēroti, sākot no aprīļa beigām un maija sākumā: 27.04.2010. (1), 07.05.1992. (2). Ligzdošanas laikā attekā regulāri barojas 1–2 (maksimāli 5) zīriņi, kuri, domājams, atlido no Rīgas centra jumtu kolonijām. Daugava ir nozīmīgs šīs sugas migrācijas ceļš no upes baseina kolonijām uz jūras piekrasti, kur zīriņi lielākā skaitā pulcējas pirms migrācijas uz ziemošanas vietām.

Dārziņu attekā upes zīriņi regulāri novēroti no jūlija sākuma līdz augusta 1. dekādei (vienlaikus līdz sešiem īpatņiem, gan *ad.*, gan *juv.*). Pēdējie novērojumi reģistrēti augustā (visi *ad.*): 07.08.2016. (2), 08.08.2009. (1) un 23.08.2005. (1).

Zivju dzenītis *Alcedo atthis*

Novērots ārpus ligzdošanas perioda no augusta līdz aprīlim. Pirmie novērojumi atzīmēti, sākot ar augusta sākumu un septembrī: 02.08.2011. (1), 26.08.2016.

(1), 03.09.1993. (1), 27.09.1992. (1), 28.09.1991. (1). Ziemā 1–2 īpatņi novēroti samērā regulāri, izņemot lielākoties aukstās ziemas: 1996./97., 1997./98., 2003./04., 2006./07., 2013./14. Pavasarī pēdējie īpatņi novēroti līdz aprīlim: 18.03.1995. (1), 23.03.2005. (1), 11.04.1992. (3). Tuvākās zināmās ligzdošanas vietas atrodas Daugavas piekrastes stāvkrastos Doles salā un Dārziņu ciemata malā.

Krastu čurkste *Riparia riparia*

Daugavas malā Doles salā pie Gundegām atrodas viena no lielākajām un ilgaicīgākajām šīs sugas kolonijām Latvijā, kura ir zināma vismaz kopš 1990. gada. Domājams, daļa šīs kolonijas čurkstu lido uz Dārziņu atteku baroties un nakšņot niedrējā. Pavasarī pirmie novērojumi atzīmēti maijā: 02.05.2008. (150), 16.05.2009. (100), 23.05.2007. (>50). Ligzdošanas laikā (jūnijā un jūlijā) vienlaikus esošo putnu skaits parasti nepārsniedz 10–30 putnu, ar lielāku skaitu: 27.06.2009. (50), 29.06.2013. (60), 02.07.2010. (100). Pēdējie putni attekā novēroti augustā: 07.08.2016. (30), 08.08.1988. (50, atlidoja uz nakšņošanu niedrēs kopā ar bezdelīgām), 31.08.1994. (skaits nav atzīmēts).

Seivi ļauķis *Locustella luscinioides*

Dārziņu attekā pirmais zināmais novērojums reģistrēts 09.06.1993. Laikposmā no 2002. līdz 2016.g. attekas niedrājos regulāri dzirdēti vienlaikus viens līdz trīs dziedoši tēviņi (periodā no 17.04. līdz 23.07.). Iespējams, atsevišķi pāri ligzdo niedrājos, bet ligzdas nav meklētas.

Niedru strazds *Acrocephalus arundinaceus*

Periodā no aprīļa līdz jūlijam regulāri dzirdēti viens līdz trīs dziedoši tēviņi. Pirmie novērojumi pavasarī (arī dziedoši tēviņi) atzīmēti aprīļa beigās un maija sākumā: 28.04.1993. (1), 28.04.2013. (1), 02.05.2008. (1), 02.05.2012. (2). Pēdējie dziedošie tēviņi novēroti jūlija sākumā – 02.07.2007. (1), 08.07.2000. (1), bet vienā gadījumā (06.09.2010.) atzīmēta ļoti vēla dziedāšana. Iespējams, vairāki pāri regulāri ligzdo attekas niedrējā, bet ligzdas nav meklētas.

Bārdzilīte *Panurus biarmicus*

Pēc maniem novērojumiem, 20. gs. 90. gadu sākumā bārdzilītes ļoti izplatījušās Rīgas un tās apkārtnes niedrājos. Pirmais zināmais novērojums Dārziņu attekā reģistrēts 25.02.1993., bet kopš tā laika bārdzilītes šeit regulāri novērotas ziemā (no dažiem līdz 30 putniem vienlaikus), izņemot 2013./14.g. sezonu. Pirmie novērojumi vasarā fiksēti, sākot ar jūlija beigām un augustā: 23.07.2004. (2), 26.07.2009. (5), 07.08.2016. (>2), 29.08.2015. (>5). Domājams, ka atsevišķi pāri ligzdo attekas niedrājos, bet tas nav pierādīts. Izteikti lielāks skaits novērots rudens migrācijas laikā septembrī un oktobrī: 20.09.2010. (7), 25.09.2016. (30), 15.10.2000. (30), 26.10.1997. (>10). Šajā laikā novērota migrējošo putnu taktika, proti, ar skaļu sasaukšanos savā starpā no niedrājiem bārdzilišu bariņi uzlido debesīs (līdz 100 metriem un pat augstāk) un lido prom, retāk novēroti vientuļi migrējoši putni.

Somzīlīte *Remiz pendulinus*

Pirmoreiz ligzda atrasta 1990. gadā. Kopš tā laika attekas malās samērā regulāri konstatēta 1–2 pāru ligzdošana. Ligzdas lielākoties novietotas bērzos gar Rīgas HES pusi, bet dažas atrastas arī vītolos un arī Dārziņu pusē. Somzīlīšu novērošanai nav pievērsta īpaša uzmanība, tāpēc apkopotie novērojumi ir visai fragmentāri. Pavasarī somzīlītes novērotas, sākot no aprīļa beigām – 27.04.2014. (2), bet rudenī pēdējie novērojumi ir zināmi līdz novembra vidum: 14.10.2012. (3), 12.11.1994. (1). Ziemā ir zināms viens novērojums – 13.02.1999. (1).

Jūras putnu novērojumi

Vairākas ūdensputnu sugas, kas lielākoties dzīvo jūras piekrastē, migrācijas laikā regulāri ielido Daugavas baseinā, arī Dārziņu attekā.

Brūnkakla gārgale *Gavia stellata*

Latvijas iekšējās ūdenstilpēs migrāciju laikā (rudenī un ziemas sākumā) sastopama neregulāri. Dārziņu attekā novērota tikai vienu reizi – 12.11.1994. (1), savukārt netālu esošajā Rīgas ūdenskrātuvē ir zināmi vairāki novērojumi: 18.10.1992. (1), 09.–15.11.2011. (1) un 07.12.2013. (1 *juv.*). Domājams, ka šī suga labprāt izvēlas lielākas (pēc platī-

bas) ūdenstilpes iekšzemē, kur vientuļi (iespējams, atpalikuši no bariem) īpatņi apmetas uz īsu laiku, lai atpūstos un barotos.

Ķerra *Aythya marila*

Rudens migrāciju laikā regulāri sastopama iekšzemes ūdenstilpēs. Dārziņu attekā pirmie novērojumi atzīmēti sākot ar septembra otro pusi: 20.09.2011. (1), 27.09.2014. (1), 01.10.2016. (1). Visvairāk novērojumu atzīmēts oktobrī, kad pārsvarā novēroti bariņi (2–4 putni). Decembrī ir zināmi pieci novērojumi (1992., 2005., 2012.g.), bet divos gadījumos vientuļi īpatņi manīti arī janvārī: 08.–14.01.2006. (2. dzīves gada tēviņš) un 02.–05.01.2007. (mātīte). Periodā no februāra līdz augustam attekā novērojumi nav zināmi.

Melnā pīle *Melanitta nigra*

Rudens migrāciju periodā regulāri migrē pāri Latvijas iekšzemes ūdeņiem, bet retāk un mazākā skaitā nekā tumšās pīles. Dārziņu attekā ir zināmi trīs novērojumi (mātītes vai jaunie putni): 23.10.1994. (1), 23.10.2016. (1), 30.10.2012. (1).

Tumšā pīle *Melanitta fusca*

Rudens migrāciju periodā (oktobris–decembris) regulāri migrē pāri Latvijas iekšzemes teritorijai. Dārziņu attekā ir zināmi sekojoši novērojumi (visos gadījumos novērotas mātītes vai jaunie putni): 23.10.2016. (3), 26.10.2014. (1), 31.10.2011. (3), 08.12.2007. (3), 18.12.2005. (1).

Kākaulis *Clangula hyemalis*

Rudens un ziemas periodā ir zināmi vairāki šīs sugas novērojumi Daugavas baseinā no Rīgas ūdenskrātuves līdz Dienvidu tiltam (Matrozis 2014, 2015), bet Dārziņu attekā reģistrēti trīs vientuļi putnu novērojumi (visi decembrī): 27.12.1990., 21.12.1996. (mātīte), 16.12.2006. (tēviņš).

Gārknābja gaura *Mergus serrator*

Daugavas posmā no Rīgas ūdenskrātuves līdz Dienvidu tiltam sastopama visai reti, pārsvarā pavasara un rudens migrāciju periodā (Matrozis 2014, 2015). Dārziņu attekā ir zināmi divi novērojumi ziemā: 07.–27.01.2001. (mātīte) un 22.–27.12.2005. (tēviņš).

Lielais zīriņš *Sterna caspia*

Daugava ir nozīmīgs šīs sugas migrācijas pamatvirziens pēcligzdošanas periodā, jo lielie zīriņi migrē pār iekšzemes teritorijām uz ziemošanas vietām Āfrikā. No Somijas un Igaunijas piekrastes ligzdošanas kolonijām putni lido gar Rīgas jūras līča piekrasti, tad iegriežas Daugavā un turpina migrāciju virs upes uz DA. Par to liecina regulāri šīs sugas novērojumi arī tālāk no jūras, piemēram, Daugavā pie Iksķiles. Kopš 2007. gada Dārziņu attekā ir zināmi šādi novērojumi (visi augustā): 04.08.2011. (2 *ad.*), 04.08.2015. (1 *ad.*), 05.08.2007. (1), 09.08.2008. (1 *ad.*, 1 *juv.*), 27.08.2014. (1), 31.08.2010. (2 *ad.*).

Ieteikumi putnu vērotājiem

Dārziņu atteka ir viena no putnotāju visregulārāk apsekotajām ūdensputnu uzturēšanās teritorijām Latvijā. Novērojumu datubāzē apkopotā vēsturiskā informācija (lielākai daļai sugu – par 25 gadu periodu, bet dažām sugām ir ziņas par novērojumiem ilgākā periodā) un daudzveidīgie biotopi (niedrājs, avotaini krasti, sekla atteka, kanāls ar strautu), ērtā piekļūšana un popularitāte putnotāju vidū, īpaši rīdzinieku, padara atteku par labu ūdensputnu skaita pārmaiņu un fenoloģijas monitoringa vietu. Regulāri šeit ziemojošo ūdeņu putnu uzskaišu rezultāti ir labs indikators tam, kā Latvijā izveidojušās un attīstās vairāku sugu ziemojošās populācijas.

Neskatoties uz samēra regulārajām putnu uzskaitēm, zināšanas par vairāku sugu, īpaši niedrāju putnu, skaitlisko sastāvu un fenoloģiju Dārziņu attekā tomēr ir visai fragmentāras. Lai to noskaidrotu, ir jāveic specializētas uzskaites un jāapkopo visi gadījuma novērojumi. Tāpēc es vēlos aicināt putnotājus turpināt sekot putnu faunas pārmaiņām attekā un ievadīt datus interneta vietnē Dabasdati.lv, īpaši tos novērojumus, kuriem ir fenoloģiska vai skaitliska vērtība, balstoties uz pārskatā apkopoto informāciju. Būtu vēlams precīzi norādīt gan novēroto putnu skaitu, gan dzimumu (pīlēm) un vecumu (gulbjiem, kajām, zīriņiem, ūdensvistiņām un laučiēm).

1. tabula. Ar ūdeņiem saistītu putnu sastopamības fenoloģija un maksimālais skaits (vienlaikus) 1991.–2016. gadā.

	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jūn	Jūl	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Brūnkakla gārgale <i>Gavia stellata</i>											1	
Mazais dūkuris <i>Tachybaptus ruficollis</i>	5	6	4	1				1	4	5	4	7
Cekuldūkuris <i>Podiceps cristatus</i>				6	8	11	14	14	15	6	1	
Pelēkvaigu dūkuris <i>Podiceps grisegena</i>			1	2	1	1						
Melnkakla dūkuris <i>Podiceps nigricollis</i>					2							
Jūras krauklis <i>Phalacrocorax carbo</i>							1	1	2	1	2	
Lielais dumpis <i>Botaurus stellaris</i>	1	2	1	3	2			1		1	1	1
Lielais baltais gārnis <i>Egretta alba</i>			4	2				1			3	
Zivju gārnis <i>Ardea cinerea</i>	13	14	14	2			1	2	2	4	6	10
Paugurknābja gulbis <i>Cygnus olor</i>	250	150	100	30	7	21	17	16	16	53	105	250
Ziemeļu gulbis <i>Cygnus cygnus</i>	27	27	14	4						4	12	20
Mazais gulbis <i>Cygnus columbianus</i>	2	2										
Sējas zoss <i>Anser fabalis</i>	1											1
Baltpierses zoss <i>Anser albifrons</i>	1										1	1
Baltvaigu zoss <i>Branta leucopsis</i>	2	1										2
Baltvēderis <i>Anas penelope</i>	2	9	7	70	1			30	250	181	35	7
Pelēkā pile <i>Anas strepera</i>	1		2	3	2	1		11	3	5	5	1
Meža pile <i>Anas platyrhynchos</i>	404	450	350	398	29	85	102	74	66	180	300	250
Garkaklis <i>Anas acuta</i>				4				1	4	1	1	1
Prišķe <i>Anas querquedula</i>			1	9	4	2	2	1	4			
Krikliņš <i>Anas crecca</i>	2	1	3	12			1	10	11	4		1
Platknābis <i>Anas clypeata</i>				2	6		3	13	23	27	5	1
Brūnkaklis <i>Aythya ferina</i>	3	3	22	28	6	2		10	7	3	1	2
Cekulpile <i>Aythya fuligula</i>	10	10	36	45	15	60	11	11	29	52	24	25
Kerra <i>Aythya marila</i>	1								1	4	3	3
Lielgalvis <i>Netta rufina</i>		1										
Tumšā pile <i>Melanitta fusca</i>										3		3
Melnā pile <i>Melanitta nigra</i>										1		
Kākaulis <i>Clangula clangula</i>												1
Gaigala <i>Bucephala clangula</i>	50	80	145	106	4	11	36	35	35	95	120	70
Mazā gaura <i>Mergus albellus</i>	5	2	9	15					1	7	6	12
Garknābja gaura <i>Mergus serrator</i>	1											1
Lielā gaura <i>Mergus merganser</i>	47	18	19	5	12	11	7	4	8	6	35	50
Ūdensvistiņa <i>Gallinula chloropus</i>	3	1	1	4	X	X	6	11	6	7	2	2
Laucis <i>Fulica atra</i>	14	20	96	160	23	31	86	270	267	100	13	14
Zivjērglis <i>Pandion haliaetus</i>									1			
Niedru lija <i>Circus aeruginosus</i>				4	3	1	2	4		1		
Kivīte <i>Vanellus vanellus</i>			2	28								
Vistilbe <i>Lymnocyrtus minimus</i>	3	1									1	1
Mērkaziņa <i>Gallinago gallinago</i>	1	1	1								1	1
Sloka <i>Scolopax rusticola</i>			1						1			
Upes tilbīte <i>Actitis hypoleucos</i>								2				
Mazais ķirsis <i>Larus minutus</i>	1				8							
Lielais ķirsis <i>Larus ridibundus</i>	1		7	500	70	30	10	4				
Kajaks <i>Larus canus</i>	2	1	1	2	2			1		4	1	1
Reņģu kaija <i>Larus fuscus</i>	1											
Sudrabkaija <i>Larus argentatus</i>	1500	200	10	500				10		400	700	300
Melnspārnu kaija <i>Larus marinus</i>	15	3									1	10
Lielais ziriņš <i>Sterna caspia</i>								2				
Upes ziriņš <i>Sterna hirundo</i>				1	2	5	6	3				
Mazais ziriņš <i>Sterna albifrons</i>					3							
Melnais ziriņš <i>Chlidonias niger</i>							2					
Baltspārnu ziriņš <i>Chlidonias leucopterus</i>					5	1						
Dumbrčālis <i>Rallus aquaticus</i>	5	1	9			1				2	1	5
Ormanītis <i>Porzana porzana</i>				1								
Zivju dzenītis <i>Alcedo atthis</i>	1	2	3	3				1	1	3	2	1
Krastu čurkste <i>Riparia riparia</i>					150	60	100	50				
Bezdelīga <i>Hirundo rustica</i>				5	50	20	4	20	15			
Somzīlīte <i>Remiz pendulinus</i>		1		2	1	1		1	3	3	1	
Sevi kauķis <i>Locustella luscinioides</i>				3	3	1	1					
Bārdzīlīte <i>Panurus biarmicus</i>	12	10	5				5	5	13	30	15	30
Niedru strazds <i>Acrocephalus arundinaceus</i>				1	3	3	1		1			
Sugu skaits	32	26	28	34	28	22	22	32	27	30	32	32

■ sastopams regulāri

■ sastopams neregulāri

■ gadījuma novērojumi

X – suga sastopama, skaits nav zināms

2. tabula. Ziemeļosjo putnu sugu maksimālais skaits (vienlaikus, vienā dienā), kas uzskaitīts ziemā (decembris, janvāris, februāris).

Putnu suga / Ziemas periods	1991./92.	1992./93.	1993./94.	1994./95.	1995./96.	1996./97.	1997./98.	1998./99.	1999./00.	2000./01.	2001./02.	2002./03.	2003./04.	2004./05.	2005./06.	2006./07.	2007./08.	2008./09.	2009./10.	2010./11.	2011./12.	2012./13.	2013./14.	2014./15.	2015./16.
Mazais dūkuris <i>Tachybaptus ruficollis</i>	5	7	1					1		1				1			2	3	4	4	4	2	1	4	2
Zivju gārnis <i>Ardea cinerea</i>										7	4	5	12	12	14	10	4	8	3	3	4	4	3	4	3
Paugurknābja gulbis <i>Cygnus olor</i>	240	250	130	170	134	174	156	48	120	41	54	44	51	65	50	61	51	84	62	90	120	55	92	67	52
Ziemeļu gulbis <i>Cygnus cygnus</i>	9	20	11	7	9	17	7	1	2	3	8	9	13	12	27	22	15	19	10	5	14	15	15	1	20
Meža pile <i>Anas platyrhynchos</i>	300	250	350	250	X	425	X	120	200	114	55	69	100	90	80	80	98	89	144	240	170	320	450	404	400
Krikliņš <i>Anas crecca</i>			2						1		1			1	1						2	1			
Baltvēderis <i>Anas penelope</i>							4			2	2		1	4	3	7	2	12		1	1	1		1	1
Gaigala <i>Bucephala clangula</i>	31	30	15	25	X	X	35	10	10	25	11	7	16	16	21	40	65	40	21	21	44	23	49	46	50
Cekulpile <i>Aythya fuligula</i>	4	10	1	1	2	2			1	9	6	1	4	5	20	4	4	8	4	5	18	25	8	13	9
Laucis <i>Fulica atra</i>	8	8				1	3		2	9	5	1	2	1	6	4	8	10	8	2	14	10	10	10	10
Ūdensvistiņa <i>Gallinula chloropus</i>				1					1	3	2	3	3	1	2	3	2	2	1	1	1	1	2	2	2
Bārdzīlīte <i>Panurus biarmicus</i>		10	2	5	30	5	3	2	3	5	10	2	4	2	2	2	2	6	5	2	4	2		2	12

Tumšās pīles Dārziņu attekā, 23.10.2016.

Arī informācija par novērojuma apstākļiem, putnu uzvedību un saistību ar konkrētu vietu nebūtu lieka, lai varētu pārliecināties par novērojumaam piešķirto statusu un saistību ar konkrētu teritoriju. Vajadzētu arī atzīmēt novērojumu veikšanas laiku, jo vairākām sugām skaitliskās pārmaiņas var pamatot ar dienas aktivitāšu laiku, piemēram, putnu pulcēšanās pirms nakšņošanas.

Jāatceras, ka svarīgi ir vākt ziņas ne tikai par retumiem, bet arī par parastajām putnu sugām. Dabā nekas nav mūžīgs, sugu populācijās

nepārtraukti notiek pārmaiņas, ar laiku parastās putnu sugas paliek retākas un otrādi. Ilglaicīgā, lokālā ūdensputnu monitoringā apkopotie uzskaišu dati ir viens no veidiem, kā var sekot līdzi pārmaiņām sugu populācijās un, ja nepieciešams, laikus reaģēt. Tāpēc jebkurš novērojums vai uzskaitē ir svarīgi!

Pateicības

Sirsniņš paldies manai sievai Egijai Skujiņai par atbalstu un regulāru piedalīšanos putniskajās ekskursijās uz Dārziņu atteku (79 ekskursijas, 1998–2016). Vēlos izteikt lielu

pateicību maniem draugiem par daudzajām kopīgajām ekskursijām (ekskursiju skaits un periods norādīti iekavās), par ievērojamo palīdzību paugurknābja gulbja pētījumos un putnu uzskaitēs, kā arī par novērojumiem, kurus izmantoju datubāzes papildināšanā: Mārtiņam Kalniņam (91, 1992–2016), Floriānam Savičam (39, 1991–2010), Dmitrijam Boiko (27, 2003–2010), Aleksejam Kuročkinam (23, 2003–2015), Vladimiram Smislovam (18, 2005–2016) un Oļegam Miziņenko (17, 2008–2012).

Īpaša pateicība Agrim Celmiņam par iespēju izmantot apkopotos vēsturiskos datus no interneta vietnes Putni.lv krājuma, kā arī paldies visiem putnu vērotājiem, kuru novērojumus (no dažādiem avotiem) izmantoju datubāzes papildināšanai un pārskata izveidei: A. Arnicānam, A. Avotiņam jun., A. Celmiņam, A. Dekantam, K. Funtam, J. Dreimanim, G. Grandānam, A. Kleperam, A. Laubergam, E. Laucim, D. Mukānam, I. Oigusam, U. Piterānam, A. Platajam, I. Priediecei, S. Rabkevičam, V. Rozem, M. Tīrumam, V. Vintulim, A. Zacmanim u. c.

Autora adrese:
matruslv@inbox.lv

Literatūra

- Kuročkins A., Matrozis R. 2010. Dumbrcāļu *Rallus aquaticus* ziemošana Rīgā un Rīgas rajonā 2008./2009. g. ziemā. *Putni dabā*. 3. pielikums: 34–36.
- Matrozis R. 2006. Dārziņi un Doles salā. *Putni dabā* 16.4: 16–20.
- Matrozis R. 2011. Dārziņu attekā gulbji cieš no naftas produktu piesārņojuma. Interneta portāls "Delfi", 09.03.2011.
- Matrozis R. 2014. Putnošana Daugavas posmā Ķengaragā (2002–2014). *Putni dabā* 2014/4: 6–15.
- Matrozis R. 2015. Putnošana Daugavas posmā Iejpus Rīgas HES (1991–2015). *Putni dabā* 2015/4: 14–25.
- Račinskis E. 1996. Ziemujošās vistilbes *Lymnocyrtes minimus* novērojums. *Putni dabā* 2: 21–23.
- Stipniece A. 1990. Ziemujošo ūdensputnu uzskaišu rezultāti Latvijā (1987–1989). *Putni dabā* 3: 27–37.
- Stipniece A. 1993. Mid-winter waterfowl counts in Latvia, 1984–1993. *Ring* 15 (1–2): 121–126.
- Stipniece A., Matrozis R. 2001. The Mute Swan (*Cygnus olor*) wintering in Latvia. *Acta Universitatis Daugavpiliensis* 1 (1): 45–50.
- Блум П. 1983. Лысуха *Fulica atra*. В кн.: Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига, Зинатне: 77–78.
- Граубица А. 1983. Малая поганка *Tachybaptus ruficollis*. В кн.: Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига, Зинатне: 16.

Summary

Birdwatching in the Darzini old river (1991–2016) /Ruslans Matrozis/

During the last some decades Darzini old river is one of the most popular birding place near Riga city. It is artificial waterbody, which was created in 1974 as result of the Riga Hydroelectric Power Plant (HPP) construction on Daugava river. It is quite shallow and about half of its covered by reeds. Due to intensive water stream from Riga HPP this place has unfreezing water, also during very severe periods. During the last 25 years 80 species of waterbirds or water related birds observed here. This article provides short information about numbers, status and phenology of 39 species. Darzini old river is known as one of the main study plot for Riga Mute Swan's ringing project. From 1987 to 2016 totally 416 swans were trapped and ringed, the data base included 6105 recoveries of 638 ringed swans from this place, of them 50 foreign rings (37 Lithuanian, 4 Denmark, 4 Estonian, 3 Poland, 1 Belarus and 1 Finland).